

දේශකයාගේ කාර්ය භාරය

ආචාර්ය කඩවත්ගම පියරතන හිමි

ශ්‍රාවකයාගේ අංශයෙන් බලන විට අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලියේ දී මූලික ම දෙයක් ලෙස සවන්දීම සැලකිය හැකිය. වර්තමානයේ වුවද කොතෙක් තාක්ෂණික මෙවලම් දියුණු වී තිබුණත් අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලියෙහි ලා ශ්‍රව්‍ය මාධ්‍යය ප්‍රබල තත්වයක පවතියි. ශ්‍රවණය කුඩා කාලයේදීම දෙමව්පිය වැඩිහිටියන්ගෙන් ද පසුව තමන් හැදෙන ඒ ඒ පරිසරයන් තුළින් ලබා ගනියි. නවීන තාක්ෂණික ශ්‍රව්‍ය මාධ්‍යයන් තුළින් ද ශ්‍රවණය ලබාගනියි. ඒ තුළින් විශාල දැනුමක් ඒකාරාධි කරගැනීමට සමත් වෙයි.

මෙම අධ්‍යාපන ක්‍රියාවලියෙහි ලා දෘෂ්‍ය මාධ්‍යය ද තවත් ප්‍රබල දෙයකි. මේ ශ්‍රව්‍ය දෘෂ්‍ය මාධ්‍යයන් මුල් කරගෙන තමන් මනසට ලබාගන්නා වූ දත්තයන් මගින් ස්වාධීනව අලුතින් යමක් සිතීමේ සහ නිර්මාණය කිරීමේ චින්තනය වැඩි දියුණු කරගත හැකිය. බුද්ධ දේශනාවෙහි ශ්‍රව්‍ය මාධ්‍යයට ලැබී ඇත්තේ මූලකත්වයකි. ඒ තුළින් දෘෂ්‍ය ප්‍රතික්ෂේප කිරීමක් සිදු නොවෙයි. ඒ ඒ අවස්ථාවල දී බුදුන් වහන්සේ අවට ඇති පරිසරයේ නොයෙකුත් දේ දෘෂ්‍ය මාධ්‍යයන් වශයෙන් යොදා ගෙන ශ්‍රාවකයාට කරුණු අවබෝධ කර දී තිබේ. නමුත් වර්තමානයේ උන්වහන්සේගේ දේශනා පැහැදිලි කිරීමේ දී ශ්‍රව්‍ය මාධ්‍යය මූලිකත්වයක් ගෙන ඇත. බුදු දහමේ විවිධ ස්ථානවල ශ්‍රව්‍ය, ප්‍රඥාව ලබා ගැනීමේ ප්‍රබල මාධ්‍යයක් බව පෙන්වා දෙයි. ඇසීමෙන් ප්‍රඥාව ලැබෙයි.¹ ඇසීම මහත් ධනයකි.² මෙම කියමන්වලින් පැහැදිලි වන්නේ ඇසීමෙන් ප්‍රඥාව ලැබෙන බවයි. නොඇසූ පුද්ගලයා බුද්ධිමතෙක් නොවන්නේ ය.³ ඇසුපිරූ තැන් ඇත්තා ආර්ය වුවෙක් (උතුම්) වන්නේය. බුද්ධිමතා යනුවෙන් බොද්ධ සාහිත්‍යයෙහි සඳහන්වන්නේ "බොහෝ දේ අසා ඇති" පුද්ගලයා යන අදහසින්ය.

දේශනයක් පැවැත්විය යුත්තේ ඇයි ?

කෙටියෙන් සඳහන් කරතොත් නිවන් ලබන්නට අනුන්ගෙන් ධර්මය

ශ්‍රණය කිරීම අනිවාර්යෙන් කළ යුත්තකි බුද්ධ කාලයේ දී ශ්‍රාවකයන් නිවන් ලබාගත්තේ බුදුරජාණන් වහන්සේගෙන් ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීම හේතු කොට ගෙනය. ඇසීම කෙතරම් උසස් ක්‍රියාවක් දැයි මෙයින් පැහැදිලි වෙයි.

දේශනයක් පැවැත්විය යුත්තේ පරාර්ථය උදෙසාමය.

ධර්මය දේශනා කරන දේශකයෙකු විසින් කළ හැකි උසස්ම සංග්‍රහය නම් පරහට නිතසුව ප්‍රාර්ථනා කරගෙන සදහම් දෙසීමය. එය ධර්ම දානය නමින් හඳුන්වා ඇත. එනම් ශ්‍රාවකයාගෙන් යමක් බලාපොරොත්තු නොවී අනිත් අයට (පරහට) බුදු බණ දැන ඉගෙන ගැනීමට මග සැලැස්වීමයි සැදැහැවත් අය ප්‍රශංසාවෙන් පුදන යමක් පිළිගැනීම වරදක් නැත. නමුත් එම ලාභය ප්‍රාර්ථනා කරමින් දේශනා පැවැත් වීම අනිතකර වුවක් බව බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් ම පෙන්වා දුන්නහ. එසේ කිරීම විෂයෝර සර්පයෙක් වලිගයෙන් අල්ලා ගැනීමක් වැනි යැයි උන්වහන්සේ සඳහන් කරති. බුදුබණ ඇසීම සෑම අංශයකින්ම පුද්ගලයා උපරිමයෙන් රසයටත්, ප්‍රීතියටත්, නිරාමිස වින්දනයටත් පත් කරන බව බුදු දහම සඳහන් කරයි.⁵ එසේම එහි සියලු ප්‍රදානයන් පරදවා ධර්මය ප්‍රදානය කිරීම උසස් පිත්තමක් වන බව ද සඳහන් කළ හැකිය.

සදහම් ඇසීමේ ප්‍රයෝජන

සදහම් ඇසීමේ ප්‍රයෝජන රාශියක් ධර්ම සාහිත්‍යයේ සඳහන් වෙයි. එයින් පළමු වැනි ප්‍රයෝජනය මිනිසා සිල්වත් වීමයි. සීලය යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ නික්මීම යි. පුද්ගලයෙකු තමා විසින් කළ යුතු දේ සහ නොකළ යුතු දේ හරිහැටි දැනගෙන කටයුතු කිරීම සීලය යි. සීලයට බොහෝ තැන් වල විනය යැයි ද ව්‍යවහාර කරයි. මෙයින් මානසික පවිත්‍රත්වය අපේක්ෂා කරයි. සිතෙහි තැන්පත් බව ඇති වන්නේ මෙම සීලය තුළින් ඇති කරවන්නා වූ පිරිසිදුකම මතයි. මෙය පළමු ආභිසංඝයයි.

සදහම් ඇසීමෙහි දෙවන ප්‍රයෝජනය වන්නේ සිතෙහි එකඟතාවයක් ඇති කර ගැනීමයි. තමා සිතට ගත් ප්‍රධාන අරමුණ බොහෝ වේලාවක් සතෙහි තබා ගත හැකි වන්නේ මෙම එකඟතාවය නිසයි. දේශනයක අඩංගු කරුණු සිත තුළ පවතින්නේ මෙම ඒකාග්‍රතාවය නිසයි. නිරන්තරව ම ක්‍රියාකාරී මිනිස් සිත අරමුණක් මත ම රඳා පවතියි. අරමුණු නම් පුද්ගලයාගේ ඇස, කණ, නාසය, දිව, ශරීරය ආදී ඉඳුරන් පහ උපයෝගී කරගෙන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, පොට්ඨබ්බ ආදී වශයෙන් මනසට වැද්ද ගන්නා වූ සිතුවිලිය. මෙසේ ඒ ඒ ඉඳුරන්ට හමුවන්නා වූ අරමුණු පිළිබඳ ඇත්ත ඇති සැටියෙන් දැනගත යුතුය. නරක අරමුණු නරක දෙයක් ලෙසටත් හොඳ අරමුණු හොඳ

දෙයක් ලෙසටත් භාරගත යුතුය. මෙම හොඳ නරක වරදවා තේරුම් ගෙන සිත වැරදි අන්දමට යෙදවීමෙන් සිතේ අසංවරය ඇතිවෙයි. එසේ අසංවරව ක්‍රියාත්මක වීමට පටන්ගත් සිත අසමාහිත නම් වන්තේය. සියලුම දුක් වලට, සියලුම පරිහානියට මුල් කාරණය වන්නේ මෙම අසමාහිත සිතයි. සියලු සැපතට සහ සියලු යහපතට මූල කාරණය වන්නේ සමාධිය ඇති කරගත් සිත තුළය. ශ්‍රවණය කිරීම තුළින් මෙම සමාධිය නැමති මානසික සංවර්ධනය ඇති කර ගත හැකිය.

ශ්‍රවණයෙන් ලැබිය හැකි තුන්වන ප්‍රයෝජනය වන්නේ ප්‍රඥාව ලබා ගැනීමයි. මෙහි දී ප්‍රඥාව යනුවෙන් අදහස් කරනු ලබන්නේ සිතට හමුවන අරමුණු ඇති සැටියෙන් තේරුම් ගැනීමට ඒ සිතට ඇති ශක්තිය යි. ප්‍රඥාව යනු ජීවිතය පිළිබඳ ධර්මානුකූල අවබෝධය යි. මෙහි ලා ලබන ප්‍රඥාව විමුක්තිය නොවන්නේය.

ශ්‍රවණය කිරීමෙන් ලැබිය හැකි අවසාන ආනිසංශය වන්නේ විමුක්තිය ලබා ගැනීම හෙවත් දුකින් මිදීම යි. යම්කිසි පුද්ගලයෙකු යම් ග්‍රහණයකින් මිදීම විමුක්තිය වන්නේය. දිගු කලක් තදබල රෝගයකින් පෙළුණු පුද්ගලයෙකු එම රෝගයෙන් සුවපත් වීම එක්තරා මිදීමකි. යම්කිසි පුද්ගලයෙකු සිරිගෙයින් හෝ සතුරෙකුගෙන් මිදීම ද විමුක්තියකි. මේ ආකාර මිදීම් සමාජයේ බොහෝමයක් දුකින් නිදා ලැබෙයි. නමුත් මෙහි දී විමුක්තිය නමින් පෙන්වා දෙනු ලබන්නේ මිනිසා සියලු කෙළෙස් වලින් මිදීමයි. මෙසේ ප්‍රබල අරමුණු රාශියක් ලබා ගැනීමට ශ්‍රවණය ඉවහල් වන්නේය.

දේශකයා තම දේශනය පැවැත් විය යුත්තේ ශ්‍රාවකයාට දැනුම ලබාදීම සඳහා ය. එසේම ඔහු බැසගෙන ඇති වැරදි වලින් මුදවාගෙන යහපතෙහි යෙදවීමට යි. එසේ කරන දේශකයා සත්පුරුෂයන් අගය කරයි. එසේම ප්‍රිය කරයි. නමුත් අසත්පුරුෂ මිනිසුන් එසේ කරන දේශකයන් අප්‍රිය කරයි.⁶ එයට හේතුව ඔවුන්ගේ නුගත්කම සහ වැරදි ආවේග වලට ඇති හිඳුකමය.

දේශකයා සමාජයේ උතුම් පුද්ගලයෙකි

අනුන්ට යමක් අවබෝධ වන අන්දමට දේශනා පැවැත්වීම ඉතා පහසු කාර්යක් ලෙස නො සිතිය යුතුය. එය සැබවින් ම දුෂ්කර වුවකි.⁷ මිනිසා ඉතා උසස් මිනිසකු වන්නේ ඔහු සමාජයේ යහපත සලකා කරන්නා වූ කටයුතු මගින් ය. උසස් මිනිසා නිරතුරුව සමාජයේ විනයානුකූලව හැසිරීමටත්, උදාර ආධ්‍යාත්මික ගුණ වගාවන්ටත්, බුද්ධි වර්ධනයටත් විශාල මෙහෙයක් සිදු කිරීමට දේශකයා විශාල කාර්ය භාරයක් සිදු කරයි. බුදු දහම දේශනා කිරීමෙන් සමාජය තුළ මේ සියල්ලක් සාධනය වෙයි. එබැවින් දේශනා

පැවැත්වීම මිනිස් සමාජයට කළ යුතුව පවත්නා වූ අත්‍යවශ්‍ය උත්තරීතර සේවාවක් ලෙස සඳහන් කළ හැකිය. දේශකයෙකු තුළ තිබිය යුතු ආධ්‍යාත්මික ගුණ ධර්ම

දේශකයෙකු තුළ තිබිය යුතු ගුණ ධර්ම පහක් බුදුරජාණන් වහන්සේ ආනන්ද හිමියන්ට දේශනා කළහ.⁸ මෙහි දී එම ගුණ පිළිබඳ සාමාන්‍ය විවරණයක් කරනු ලබයි.

තමන් කරනු ලබන්නේ අනුන්ට ධර්මය දේශනා කිරීමය, යහ සතියෙන් නිතර සිටිය යුතුය. එසේම අනුපිළිවෙළකර්ම සිද්ධිමත් නොකොට දේශනා සිදු කිරීමට සිත දරා ගත යුතුය.⁹ මෙය පළමු කාරණයයි. මෙහි දී අනුපිළිවෙළ කර්ම නම් කුමක්දැයි විමසා බැලිය යුතුය.

"පරිත්‍යාගය, ගුණවත්බව, දිව්‍යලෝක සම්පත් පිළිබඳ කර්ම, පඤ්චකාමයෙහි අසාර බව, පඤ්චකාමයෙන් වෙන්වීමේ අනුසස්."¹⁰

මෙසේ සාමාන්‍ය දැනුමක් ඇති පුද්ගලයාගේ මානසික මට්ටම අනුව පියවරෙන් පියවර දුන් දෙයින් නොදුන් දෙය කරා යන්නා වූ පිළිවෙළ කර්මයක් මෙහි දක්නට ලැබේ. දේශකයා විසින් ඒ ඒ තැනට සුදුසු වන අන්දමින් මේ පිළිවෙළ කර්ම සකස් කර ගත යුතුය. ඒ ඒ කණ්ඩායම් වල බුද්ධි මට්ටම අනුව ද මෙය වෙනස් කළ හැකිය. උන්වහන්සේගේ අදහස වන්නේ පිළිවෙළින් පුද්ගලයාට යථාර්ථය අවබෝධ කරවීම යි. ඒ සඳහා උචිතම පිළිවෙළක් මේ පියවර ක්‍රමය තුළ දැකින්නට ලැබේ.

පරිත්‍යාගය දානය නමින් හඳුන්වයි. නිවන අරමුණු කරගෙන එම මාර්ගයෙහි ගමන් කරන්නා විසින් පළමුව මසුරුකම අත්හල යුතුය. ලෝභය අකුසල් ඇති වීමට මූලිකව ක්‍රියා කරයි. එය මිනිස් සිතෙන් උගුලා දැමීමට නම් ලෝභයට ප්‍රතිවිරුද්ධ පරිත්‍යාගය පුහුණු කළ යුතුය. පරිත්‍යාගය නම් තමා ළඟ ඇති දේ කිසිවක් නැවත බලාපොරොත්තු නැතිව අත් අයට දීමයි. නිවන් මගෙහි පළමු පියවර මෙයයි. විවිධ අභිමතාර්ථ අරමුණු ඇතිව බොහෝදෙනා විවිධ දේශන පවත්වති. ඒ සෑම අවස්ථාවකදීම දේශකයා විසින් තම අභිමතාර්ථය සාධනය කර ගැනීමට ආසන්නම කාරණය පළමු පියවර වශයෙන් යොදා ගත යුතුය.

නිවන් මාර්ගයේ දෙවන පියවර සීලය යි. එනම් ආධ්‍යාත්මික ගුණ වගාව යි. වෙනත් අයුරකින් පවසන්නේ නම් කය වචන දෙකෙහි සංවරය යි. මෙම අංශ දෙකෙහි සංවරයක් නැති මිනිසාට තැන්පත් මනසක් නැත.

එවැනිනෙකුට බොහෝ දේ ග්‍රහණය කර ගැනීමට ඇති හැකියාව අඩු වන්නේය. දෙවන පියවරේ දී මානසික සංවරය ඇතිකර ගන්නා අයුරු විස්තර කිරීම නිවන් මාර්ගය සාධනය කිරීමෙහි ලා ඉතා වැදගත් වන්නේ.

තෙවනුව සඳහන් කර ඇත්තේ දිව්‍යලෝක පිළිබඳ අදහසයි. මිනිස්සු නිරන්තරයෙන් ම සැප ට කැමැත්තෝ ය. දුකට අකමැත්තෝ ය. ඉහත සඳහන් කළ පරිත්‍යාගයෙහි සහ ආධ්‍යාත්මික ගුණ වගාවෙහි ප්‍රතිඵලයක් ලෙස මිනිසාට නිරන්තරයෙන් දිව්‍යලෝක සම්පත් ලැබේ. දිව්‍යලෝක සැප සම්පත් පිළිබඳ මෙහි දී අවබෝධයක් ලබා දෙන්නේ ලෝකිකත්වයේ උපරිමයට මිනිස් මනස ගෙන ඒමට යි. යමක් බහුල වීම ඒ දේ පිළිබඳ ඇති දැඩි සෙනෙහස හින වීමට හේතු වෙයි. දුර්ලභ වන තරමට එහි අගය වැඩි වෙයි.

ලෝකිකත්වයේ උපරිම සම්පත්තිය වූ දිව්‍යලෝක සැපයෙහි ඇති තාවකාලික අසාර බව ඊළඟ පියවරේ දී පැහැදිලි කරයි. ලෝකිකත්වයේ ඇති ගැලි වාසය කිරීමෙන් ප්‍රඥාව, විමුක්තිය වැනි උතුම් අංග කෙරෙහි සිත් යොමු කිරීමට දුෂ්කර වෙයි. එබැවින් ලැබෙන්නා වූ සැපතෙහි නො ඇලී සිත් රැක ගැනීමට කාම සම්පත්ති වල ආදිනව, නරක මෙහි දී සඳහන් කරයි.

කාම සම්පත් වල ලාමක බව ග්‍රාමීය බව තාවකාලික බව මෙනෙහි කිරීම නෙක්කම්ම සංකල්පනාව වන්නේ ය. පස්කම් සැප වලින් වෙන් වීම නෙක්කම්ම සංකල්පනාවයි. එසේ නො ඇලී පස්කම් සැප පිළිබඳ යථාර්ථවාදීව කල්පනා කිරීම සමඟ කල්පනාවයි. මෙම යහපත් කල්පනාව සසර දුක් හැකි කර විමුක්තිය සාධනය කරගැනීමට ඉවහල් වෙයි.

පෞද්ගලික අවධානයහි යෝග්‍යතාවය

අනුන්ට දේශනා පවත්වන්නා (විශේෂයෙන් ම ධර්මය පිළිබඳව) ඒ ඒ පුද්ගලයන්ගේ ආවේණික පුරුදු පුහුණු කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ යුතුය. බොහෝ අවස්ථාවල දී මහා කරුණාවෙන් කටයුතු කරන බුදුරජාණන් වහන්සේන් උන්වහන්සේගේ දේශකයන් වහන්සේලාත් තම ශ්‍රාවකයන්ට වෙන වෙනම අවධානය යොමු කර සාර්ථකව කරුණු අවබෝධ කර තිබේ. ඒ සඳහා ඔවුන්ගේ වර්තන භද්‍රභාවය යුතුය. මෙය ඉතා සුක්ෂම දීර්ඝ කාලීන ඇසුරකින් කළ යුත්තකි.

සෑම මිනිසෙකුම මානසික ආකල්ප වලින් විවිධාකාරය. ඒකාකාර දෙදෙනෙකු සොයා ගැනීම දුෂ්කරය. ඔවුනොවුන් පෙර ආත්ම වල ගත කළ ජීවිත වල බලපෑම් ද මේ සඳහා ලැබෙයි. මේ ආත්මයේ දී පමණක් ගොඩනගාගත් පෞරුෂයකින් ක්‍රියා කරන කෙනෙකු සෙවීම බුදුදහමට අනුගත නොවන්නේ ය. ඒ ඒ පුද්ගලයා ගොඩනගාගත් ක්‍රියාවල ශක්තීන්ට අනුව

විවිධාකාර මානසික මට්ටම් දැකිය හැකිය.

මිනිසුන් තුළ දකින්නට ලැබෙන විවිධාකාර විශේෂත්වයන් කොටස් හතකට බෙදා දක්වයි. පුද්ගලයන්ගේ වර්තන අනුව මෙම බෙදීම කර තිබේ. මෙවැනි පුද්ගල වර්තන වර්ගීකරණයක් මෙතෙක් කිසිදු මනෝවිද්‍යාඥයෙක් ලොවට හෙළි කර නැත. බුදුරජාණන් වහන්සේ පෙන්වාදුන් මෙම සුවිශේෂ වර්තන හත මෙසේය.

- 1. රාග වර්තය.
- 2. දෝස වර්තය.
- 3. මෝහ වර්තය.
- 4. සද්ධා වර්තය.
- 5. චිරිය වර්තය.
- 6. විතක්ක වර්තය.
- 7. බුද්ධි වර්තය.

සෑම මිනිසෙකු තුළම මෙයින් එකක් හෝ කිහිපයක් වැඩි අඩු වශයෙන් ක්‍රියාත්මක වෙයි. දේශකයා තම ශ්‍රාවකයා තුළ වැඩි වශයෙන් ඇත්තේ මින් කුමක්දැයි සියුම් ලෙසින් තේරුම් ගත යුතුය. මේ වර්ත ලක්ෂණ වලට අනුව ඔවුන්ගේ කායික වාචික සහ මානසික ආකල්ප වල විවිධත්වයක් පවතී. මේ බව සිහි තබා ගෙන ශ්‍රාවකයාට අදාළම ධර්ම කොට්ඨාශ දේශනා කළ යුතුය. එසේ කිරීමෙන් තම දේශනා කාර්ය බෙහෙවින් සඵල වෙන බව බුදුදහම පෙන්වා දෙයි. වෛද්‍යවරයෙක් ලෙඩෙකුගේ රෝග නිධානය දැක සාර්ථකව පිළියම් කරන්නාක් මෙන් මිනිසා තුළ ඇති මෙම වර්ත ස්වභාවයන් හඳුනාගෙන සත්‍යය අවබෝධ කළ යුතුය. එසේම, එකිනෙකා තුළ ඇති ශුද්ධාව, ප්‍රඥාව, චිරියය වැනි විශේෂත්වයන් දේශකයා හඳුනාගෙන ඒවාට ප්‍රසංශා කිරීමක් ද කළ යුතුයි.

අනුන්ට දහම් දෙසීමේ දී දේශකයා සතුව තිබිය යුතු දෙවන කාරණය වන්නේ තමන් දේශනා කරන කාරණයට සමාන අර්ථ රාශියකින් දේශනා කිරීමට හැකියාව තිබිය යුතු බවයි. දේශකයා පර්යාය කරුවෙහි දක්ෂයෙක් විය යුතුයි.¹¹ ශ්‍රාවකයාට යමක් වටහා දීමට විවිධාර්ථයෙන් එය ඉදිරිපත් කිරීමේ හැකියාවයි. එක සමාන වචන හෝ වාක්‍යයයන් රාශියක් යෙදූ විට ශ්‍රාවකයා එයින් එකක් හෝ වටහාගෙන ආර්ථාවබෝධයක් ලබන්නට සමත් වෙයි. සමානාර්ථවත් පද සමානාර්ථවත් උපමා, සමානාර්ථවත් පර්යේෂණ මෙයට අයත්වෙයි. යමක් කිරීමට හැකි විවිධාකාර ක්‍රම තුළින් ශ්‍රාවකයාට අවබෝධය ලබා දීම මෙසේ විවිධාකාරයෙන් තමා කියන දේ අර්ථය අවබෝධ කරවීමට දේශකයා සමත් විය යුතුය. එයින් දේශකයාගේ අතිර්ථතාර්ථ බෙහෙවින් සාර්ථක කර ගැනීමට හැකිවෙයි.

සාර්ථක දේශකයෙකු දියුණු කරගත යුතු තුන්වෙනි කරුණ නම් ශ්‍රාවකයාට කරුණාව පෙරදැරව අවබෝධ කරවීමේ අදහසින් ම දේශනා පැවැත්විය යුතු බවයි. දේශකයා ඊෂ්ඨාව, අහංකාරය, මානය වැනි පහත්

තත්ත්වයන්ගෙන් තොර වූවෙක් විය යුතුය.¹²

සාර්ථක දේශකයෙකු තුළ තිබිය යුතු සතරවෙනි කාරණය නම් ශ්‍රාවකයාගෙන් යම් ප්‍රතිලාභයක් බලාපොරොත්තු නොවීමයි. ප්‍රතිලාභ බලාගෙන දේශනා පැවැත්වීම උසස් දේශකයෙකුගේ ලක්ෂණ නොවන්නේය. දේශකයෙකු තුළ තිබිය යුතු ලක්ෂණ වලින් අවසන් ලක්ෂණය වන්නේ පුද්ගයන්ට ගර්භා නො කිරීමයි. අසන කෙනෙකු හෝ ඉන් බැහැර කෙනෙකුට දොස් කියමින් තම දේශනය කරන්නේ නම් එය ද සාර්ථක නොවන්නේය. ¹⁴ ඒ සමගම තමා හුවා දක්වමින් කථා කිරීම ද නොකළ යුතුයි. ඒ සියල්ලක් බුද්ධිමත් ශ්‍රාවකයා විසින් සිදු කිරීමට ඉඩ තැබිය යුතුය.

හඬ පාලනය

දේශකයා තම කටහඬ පාලනය කරගත යුතුය. බුදුරජාණන් වහන්සේ දේශකයෙකු තුළ තිබිය යුතු අභිචාර්ය ලක්ෂණයක් හැටියට එය සඳහන් කරයි. දේශකයා අභිචාර්යයෙන්ම ඒ ඒ තැන්වලට ගැලපෙන අන්දමට උච්චාරණ හඬ පාලනය කර ගත යුතුය.

බුදුබණ දේශනා කරන විට එය ගීතවත් හඬින් උච්චාරණය නොකළ යුතුය. වචන ඉතාමත් පැහැදිලිව අර්ථය ප්‍රකාශ වන ආකාරයට උච්චාරණය සිදු කළ යුත්තේය. අර්ථයට බාධාවන අන්දමට වැරදි ලෙස වචන වල පද බෙදා උච්චාරණය නොකළ යුතු බව පෙන්වා දී තිබේ. ඒ ඒ ප්‍රස්තුතයන්ට අදාළ වන අන්දමට ශබ්දයෙහි පාලනයක් ඇති කර ගත යුතු බව මෙයින් අදහස් කරයි. තමන් ගීතයක් කියන්නේ නම් එහි ගීතවත් හඬක් නැත්තම් එයින් වැඩක් නැත.¹⁵ දේශකයා ද තම කාර්යයට ගැලපෙන අන්දමට තම හඬ පිළිබඳව සැලකීමෙන් විය යුතුය.

ලෝකයේ අද්විතීය දේශකයන් වහන්සේ වන බුදුරජාණන් වහන්සේගේ කට හඬ අංග අටකින් මිනිරි වුවකි.¹⁶ එම අංග අටම සමාන්‍ය දේශකයෙකුට නැති වුවත් තම අභිමතාර්ථයන්ට අදාළ වන අන්දමට හඬ යොදා ගත යුතු යැයි මෙයින් කියවෙයි. මෙම ශක්තිය නිතරම දේශකයා විසින් රැකගැනීමට උත්සහ කළ යුතු වන්නේය.

බුද්ධ දේශනාව දේශනා කරන භික්ෂුව සිදුකරනු ලබන්නේ බුදුරජාණන් වහන්සේට අයිති කාර්යභාරයකි. නිරන්තරයෙන් ම ධර්ම දේශකයන් වහන්සේ මිනිසුන් කෙරෙහි බොහෝ කරුණාවෙන් යුක්තව ම ධර්මය නිවැරදි ලෙසින් ම ඔවුන්ට අවබෝධ කරවන්නෙමි යි යන අදහසින්ම ධර්මය දේශනා කළ යුතුය.

බුදුරජාණන් වහන්සේ තමන් වහන්සේ බොහෝ අවස්ථාවල අනුපිළිවෙල කථාවෙන් ධර්ම දේශනා කිරීම ආරම්භ කොට ඇත.¹⁷ පිළිවෙල

කථාව යනු ඉතාමත් සරල දේ සිට ක්‍රමානුකූලව ගැඹුරු දහම කරා ගෙන යාමයි. දන් දීම පිළිබඳ කථාව, සීලය පිළිබඳව කථාව, දිව්‍ය ලෝක පිළිබඳ කථාව යනාදී වශයෙන් අන් අයට ඉතා සරල ලෙස ගැඹුරු ධර්මය පියවරින් පියවර අවබෝධ කළ යුතුය, එසේම බුද්ධ දේශනය තුළ පර්යාය දේශනා බහුල වශයෙන් දැක ගත හැකිය. එකම තේරුම ඇති වචන බහුල වශයෙන් යොදා ගෙන ධර්මය දේශනා කිරීම මගින් ශ්‍රවණය කරන්නා වූ පුද්ගලයාට කුමක් හෝ විස්තරයකින් ධර්මය තේරුම් ගැනීමට පහසු වන්නේය. හුදී ජනයා කෙරෙහි අනුකම්පා සිතින්ම යුක්තව දේශකයන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කළ යුතුය. කුමන හෝ වැටහෙන ක්‍රමයකින් උතුම් බුද්ධ දේශනාව ශ්‍රවකයාගේ මනසෙහි තැම්පත් කළ යුතුය. එසේ ම දේශකයාණන් කිසිදු ලාභාපේක්ෂාවකින් තොරව ම ධර්මය දේශනා කළ යුතුය. කිසියම්ම හෝ ලාභාපේක්ෂාවකින් ධර්මය දේශනා කළහොත් එතැන ධර්ම දයාදයක් නොවන්නේය. එසේම දේශකයාණන් වහන්සේ ධර්මය දේශනා කරන අවස්ථාවේ දී තමාගේ හෝ අන් අයගේ නම් ගම් නොගෙන ධර්මය දේශනා කළ යුතුය. පොතපතෙහි විස්තර වන ප්‍රසිද්ධ වූ දේ මේ සඳහා උදාහරණ වශයෙන් ගත හැකිය. නමුත් හැකි තරම් අතීත කථා වස්තූන් සම්ග ගලපා ධර්මය දේශනා කිරීමට වගබලා ගත යුතුය.

මෙසේ දේශකයාණන් වහන්සේ සෑම අයුරකින් ම අංග සම්පූර්ණ පුද්ගලයෙකු බවට පත් වී බුද්ධ දේශනය ජනතාවට කියා දියයුතු වන්නාහ. එය දේශකයාණන් වහන්සේට ද මහත් කුසලයක් ලබා ගත හැකි කටයුත්තක.

පාදක සටහන්

1. සුස්සුයා ලහනෙ පඤ්ඤං : ස.හි. I, ආලවක සූත්‍රය, පිටුව 382, ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ඉන්ද්‍ර මාලාව.
2. සුත ධනං : අංගුත්තර නිපාතය, සත්තක නිපාතය, ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ඉන්ද්‍ර මාලාව.
3. සුතවතො අරියසාවකස්ස - අස්සුතවතො පුට්ඨප්පනො : අ.හි. II, පිටුව 246, ත්‍රි. බු. ජ. ඉන්ද්‍ර මාලාව.
4. පරතොසෝස පච්චය : පරතො - අනුන්ගේ, සෝස - හඬ, පච්චය - නිවනට හේතුවෙයි. අ. හි., සෝතාපත්ති සංයුක්තය, චතුක්ක නිපාතය, ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ඉන්ද්‍ර මාලාව.
5. සඛ්ඛ දානං ධම්ම දානං පිනාති -සඛ්ඛං රසං ධම්ම රසො පිනාති - සඛ්ඛං රතිං ධම්ම රති පිනාති - තණ්හක්ඛයො සඛ්ඛදුක්ඛං පිනාති. ධම්මපදය, 24 තණ්හා වග්ගය, 354 භාටාව.
6. ඕවදෙසනානුසායෙය්‍ය- අසඛිතාවනිචාර්යේ සතං හි සො පියෝ හෝති - අසතං හෝති අප්පියො, ධම්මපදය, 06, පණ්ඨිත වග්ග, 77, භාටාව.
7. ගබ්බේ පනානන්ද සුඛිරං පරෙසං ධම්මං දේසේතුං : ආනන්දය, පරතට දම් දෙසීමට පහසු නැත. අංගුත්තර නිපාතය පඤ්චක නිපාතය, උදාය, සූත්‍රය, 300 පිටුව, ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ඉන්ද්‍ර මාලාව.
8. පරෙසං ආනන්දධම්මං දෙසෙත්තෙත පඤ්ච ධම්මේ අපිඤ්ඤානං උපට්ඨපෙත්වා පරෙසං ධම්මො දේසේතඛ්ඛෝ. අ. හි. පඤ්චක නිපාතය, උදායී සූත්‍රය 300 පිටුව, ත්‍රි. බු. ජයන්ති ඉන්ද්‍ර මාලාව.
9. ආනුප්‍රඛිඛි කංථං කට්ඨස්සාමිති අප්ඤ්ඤානං උපට්ඨපෙත්වා - පරෙසං ධම්මො දෙසෙතඛ්ඛෝ. අංගුත්තර නිපාතය පඤ්චක නිපාතය, උදායී සූත්‍රය 300 පිටුව, ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ඉන්ද්‍ර මාලාව.

10. දාන කර්ම, සීල කර්ම, සත්ත කර්ම, කාමානං ආදීනවං, නෙක්ඛමීමේ ආතිසංසං. මහාවග්ගපාලි I, 40 පිටුව. ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ග්‍රන්ථ මාලාව.
11. පර්යාය දස්සාමි කර්ම කටේස්සාමිති අජ්ඣධන්තං - උපට්ඨපෙත්වා පරෙසං ධම්මො දෙසෙතඛිඛෝ. අංගුත්තර නිකාය III, 300 පිටුව, ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ග්‍රන්ථ මාලාව.
12. ආනුද්දයනං පටිච්ච කර්ම කටේස්සාමිති - අජ්ඣධන්තං උපට්ඨපෙත්වා පරෙසං ධම්මො දෙසෙතඛිඛෝ. අංගුත්තර නිකාය III, 300 පිටුව, ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ග්‍රන්ථ මාලාව.
13. න ආමියන්ත කරො කර්ම කටේස්සාමිති අජ්ඣධන්තං උපට්ඨපෙත්වා පරෙසං ධම්මො දෙසෙතඛිඛෝ. අංගුත්තර නිකාය III, 300 පිටුව, ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ග්‍රන්ථ මාලාව.
14. අන්තං ච පරපං ච අනුපනච්ච කර්ම කටේස්සාමිති අජ්ඣධන්තං උපට්ඨපෙත්වා පරෙසං ධම්මො දෙසෙතඛිඛෝ. අ. හි. III, 300 පිටුව, ත්‍රි. බු. ජයන්ති ග්‍රන්ථ මාලාව.
15. න භික්ඛවේ ආයතකෙන භික්ඛසරෙත ධම්මො භාසිතඛිඛෝ යෝ භායෙස ආපත්ති දුක්ඛට්ඨසාති චුල්ලවග්ග පාලි II, 12 පිටුව, ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ග්‍රන්ථ මාලාව.
16. විස්සට්ඨං මජ්ඣ-විඤ්ඤාසා-සවණියා විසාරිනෝ ඛිත්ඤ්ඤ ගමිතිර හිත්තාදිත්ථවීට මට්ඨංගිකො සරො මජ්ඣම නිකාය, බුත්මාසු සුත්‍ර අටුවාව.

විස්සට්ඨං	-	හිඤ්ඤාට උසුරුවන ලද නඩ ඇති බව.
මජ්ඣ	-	මිහිරි බව.
විඤ්ඤාසා	-	අසත්තාට අර්ථාවබෝධය ලබාදීම.
සවණියා	-	අසත්තාගේ කණට පීඩා දාසක නොවීම.
විසාර	-	අවට පැතිර යන නඩ ඇති බව.
ඛිත්ඤ්ඤ	-	නහයෙන් කැර නොකිරීම.
ගමිතිර	-	ගැඹුරු බර නඩක් ඇති බව.
හිත්තාදී	-	දෝකාරවත් බව පැතිර යන සිහිත් සිහිද නඩ.

17. I ආනුප්‍රභිඛිකර්ම කටේස්සාමිති පරෙසං ධම්මො දෙසෙතඛිඛෝ. පිළිවෙල කර්ම කියමින් (දාන කර්ම, සීල කර්ම, කාමානං ආදීනවං) අන්අයට ධර්මය දේශනා කළ යුතුය.
- II පර්යාය දස්සාමිකර්ම කටේස්සාමිති පරෙසං ධම්මො දෙසෙතඛිඛෝ එක සමාන තේරුම් ඇති වචන දක්වමින්, එවැනි කර්ම කියමින් අන් අයට ධර්මය දේශනා කළ යුතුය.
- III ආනුද්දයනං පටිච්ච කර්ම කටේස්සාමිති පරෙසං ධම්මො දෙසෙතඛිඛෝ. අනුකම්පා පිණිස දැනම් කර්ම කියන්නෙහි යි යනුවෙන් අන් අයට ධර්මය දේශනා කළ යුතුය.
- IV න ආමියන්තරෝ කර්ම කටේස්සාමිති පරෙසං ධම්මො දෙසෙතඛිඛෝ. කියමිම හෝ ලාභ අපේක්ෂාවක් නොමැතිව ධර්මය දේශනා කරන්නෙහි යි යනුවෙන් සිතා පරනට දැනම් දෙසිය යුතුය.
- V අන්තානංච පදංච අනුපනච්ච කර්ම කටේස්සාමිති පරෙසං ධම්මො දෙසෙතඛිඛෝ. තමා හා අනුන් මා නොගතා දැනම් කර්ම කියන්නෙහි යි සිතා අන් අයට ධර්මය දේශනා කළ යුතුය. අංගුත්තර නිකාය, පඤ්චක නිපාතය, උදාය. යුතුය, පිටුව 300, ත්‍රිපිටක බුද්ධ ජයන්ති ග්‍රන්ථ මාලාව.